

ADVOKATO ATLYGINIMO, PRIKLAUSANČIO NUO BYLOS BAIGTIES, REGLAMENTAVIMAS BEI PROBLEMAS LIETUVOJE

Dr. Jurgita Grigienė¹

Dr. Paulius Čerka²

Vytauto Didžiojo universitetas

Pateikta 2011 m. gruodžio 29 d.

SANTRAUKA

Advokato profesijai taikomi papildomi reiklesni elgesio standartai. Advokato ir kliento fiduciariniai santykiai nulemia tai, kad advokato honoraras yra profesinės etikos klausimas. Daugiausia diskusijų kelia advokatų atlyginimas, priklausantis nuo bylos baigties, dar vadinamas sėkmės mokesčiu. Vienose valstybėse advokato atlyginimas, priklausantis nuo bylos baigties, yra leidžiamas, kitose ribojamas. Europos Sąjungos advokatų etikos kodeksas taip pat įtvirtina draudimą sudaryti susitarimą su advokatu dėl užmokesčio, priklausančio nuo bylos baigties, taip vadinamo pactum de quota litis. Pagrindiniai argumentai už sėkmės mokesčių yra asmens teisės kreiptis į teismą realizavimas. Nepasiturinčiam asmeniui sudaroma galimybė pasisamdyti norimą advokatą ir atsiskaityti su advokatu tik sėkmingos bylos atveju. Vienas iš pagrindinių sėkmės mokesčio trūkumų yra jo dydis. Advokatas gali susitarti su klientu dėl advokato honoraro, kuris būtų neproporcingai didelis advokato darbui. Nors advokato honoraro sėkmės mokesčiai turi trūkumų, vis tik jis turėtų būti leidžiamas, tik jo dydis, mokėjimo tvarka turėtų būti detalčiau reglamentuoti poįstatyminiais teisės aktais. Taip pat teisės aktuose turi būti numatyta aiški galimybė prisiteisti advokatui ateityje mokamą sėkmės mokesčių iš pralaimėjusios šalies.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI

Profesinė etika, advokato honoraras, sėkmės mokesčiai, pactum de quota litis.

ĮVADAS

Tik išsivysčiusiose teisės sistemose asmenys gali dalyvauti santykiuose su kitais asmenimis per atstovus. Atstovui, veikiančiam atstovaujamojo interesais, yra taikomos ne

¹ Jurgita Grigienė, docentė dr., Vytauto Didžiojo universiteto Teisės fakultetas. Adresas: Ožėškienės g. 18, Kaunas 44254, Lietuva. Tel.: (+370) 37 327873. El. paštas: j.grigiene@tf.vdu.lt

² Paulius Čerka, lektorius dr., Vytauto Didžiojo universiteto Teisės fakultetas. Adresas: Ožėškienės g. 18, Kaunas 44254, Lietuva. Tel.: (+370) 37 327873. El. paštas: p.cerka@tf.vdu.lt

tik tam tikros pareigos, bet ir papildomi lojalumo, interesų vengimo ir kiti etiško elgesio standartai. Kai kuriais atvejais asmenys gali arba privalo turėti kvalifikuotus atstovus. Tai gali būti nekilnojamo turto agentai, konsultantai finansiniais arba teisiniais klausimais. Vienas iš tokių kvalifikuotų atstovų ir yra advokatas. Tačiau *advokato vaidmenyje yra užprogramuotas tam tikras dualizmas: viena vertus, jis yra atstovas, ginantis kliento interesus pasitikėjimo santykių pagrindu, kita vertus, jis – teisingumo įgyvendinimo sistemos dalis, veikiantis teisingumo įgyvendinimo interesais*³. Tarp advokato ir kliento susiklosto fiduciariniai atstovo ir atstovaujamojo santykiai, grįsti pasitikėjimu. Fiduciariniai santykiai gali atsirasti iš sutarties arba įstatymo pagrindu. Baigtinio sąrašo, kokios pareigos kyla iš fiduciarinių santykių, nėra, tačiau visuotinai pripažįstama, jog šie santykiai apima lojalumo, sąžiningumo pareigą, interesų konflikto vengimo ir asmeninės naudos iš patikėtų resursų vengimo pareigą. Advokatai privalo laikytis griežtų etikos ir moralės standartų savo elgesyje su klientais, su priešinga puse, su kitais advokatais bei su teismu ar kitomis įstaigomis, kur atliekamas pavedimas. *Advokato profesija yra viena iš profesijų rūšių, kurios atstovams yra taikomi didesni, reiklesni elgesio standartai. Advokato ar advokato veiklai taikomi ne tik bendražmogiški elgesio standartai, bet ir specialūs reikalavimai, nustatyti tiek advokatūros veiklą reguliuojančiuose įstatymuose, tiek ir profesinės etikos taisyklėse*⁴. Advokato ir kliento fiduciariniai santykiai nulemia tai, kad advokato honoraras yra profesinės etikos klausimas⁵. Pagal nusistovėjusią advokatų honorarų praktiką advokato atlyginimas gali būti apskaičiuojamas trimis metodais: visų pirma, nuo bylos baigties nepriklausantis atlyginimas, skaičiuojamas pagal atliktus darbus arba sugaištą laiką; antra, atlyginimas, priklausantis nuo bylos baigties ir ieškinio sumos, skaičiuojamas tam tikru procentu nuo ginčo sumos ir mokamas tik sėkmingos bylos atveju, todėl dar vadinamas sėkmės mokesčiu arba contingency fee (*pactum de quota litis*); trečia, premijinis atlyginimas, kuris gali priklausyti nuo ginčijamos sumos ir sudėtingumo bei nuo advokato sugaišto laiko. Šiuo atveju advokatas gauna įprastą atlyginimą ir dar premiją sėkmės atveju. Premija paprastai priklauso nuo sugaišto laiko ir gali būti net iki 100 proc. normaliai sąskaitojamų valandų. Reikėtų atskirti sėkmės mokesčio atlyginimą nuo premijinio atlyginimo. Premijinis atlyginimas yra leidžiamas visose jurisdikcijose, o sėkmės mokesčio atlyginimas, *priklausantis nuo bylos baigties (pactum de quota litis)*, ir kelia daugiausia diskusijų bei yra ribojamas tam tikrose valstybėse. Advokato honoraras gali priklausyti nuo klausimo sudėtingumo ir ginčo sumos, bet jei jis mokamas visais atvejais, nepriklausomai nuo to ar laimėta byla, ar ne, tai nebus laikomas atlyginimu, priklausančiu nuo bylos baigties (*pactum de quota litis*). Taip pat *pactum de quota litis* neapima atvejų, kai advokatas gauna papildomą honorarą šalia įprasto už sėkmingai išspręstą bylą. *Pactum de quota litis* apima atvejus, kai advokato honoraras yra nustatomas tam tikru procentu nuo ginčo sumos, kuris bus mokamas tik sėkmingos bylos atveju ir iš viso nemokamas pralaimėtos bylos atveju. Iš vienos pusės, galimybė atsiskaityti su advokatu tik sėkmės atveju sudaro prielaidas nepasiturinčiam klientui gauti norimą advokatą ir nemokėti jokio

³ V. KLIŽENTIS, „Ar gali advokatas, vadovaudamasis LR advokatūros įstatymu, sudaryti su klientu *pactum de quota litis* susitarimą?“, Magistro tezės, VDU (2007), p.12.

⁴ A. M. p. *Lietuvos Advokatų Taryba*, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (1999, Nr. 3K-584).

⁵ V. KLIŽENTIS, „Ar gali advokatas, vadovaudamasis LR advokatūros įstatymu, sudaryti su klientu *pactum de quota litis* susitarimą?“, Magistro tezės, VDU (2007), p. 3.

honoraro avansu arba praloštos bylos atveju. Iš kitos pusės, esant galimybei susitarti dėl sėkmės mokesčio, gali atsirasti piktnaudžiavimo atvejų, ypač tariantis dėl sėkmės mokesčio dydžio, nes advokato atlyginimas gali būti neproporcingai didelis pagal atliktą darbą. Todėl vienoje valstybėse sėkmės mokesčiai yra įprasta praktika, tuo tarpu kitose valstybėse jis yra ribojamas. Dėl požiūrio į sėkmės mokesčių vyksta diskusijos, šis klausimas buvo svarstomas ir tarptautinėje 5-oje metinėje IBA advokatūrų lyderių konferencijoje Kopenhagoje 2010 metais⁶. Lietuvos advokatų honoraro klausimai yra mažai nagrinėti (juos analizavo Ingrida Montvydienė⁷ ir Virginijus Kližentis⁸). Todėl straipsnyje siekiama atskleisti advokato honoraro, priklausančio nuo bylos baigties, teisėtumą, reglamentavimą, privalumus, trūkumus bei taikymo problemas Lietuvoje.

ADVOKATŲ HONORARO TEISINIO REGLAMENTAVIMO RAIDA LIETUVOJE

Advokato honoraro klausimas Lietuvoje yra reglamentuojamas Advokatūros įstatyme. 1992 m. Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas numatė tik pareigą, kad advokatas dėl atlyginimo už savo darbą susitaria su klientu raštu⁹. 1992 metų Advokatūros įstatymas iš viso nereglementavo advokato atlyginimo, priklausančio nuo bylos baigties. Kiti honoraro reikalavimai buvo numatyti Advokatūros statute. „*Honoraro dydis, jo apskaičiavimo formos ir mokėjimo tvarka, terminai nurodomi sutartyje dėl teisinės pagalbos teikimo. Sutartyje dėl teisinės pagalbos teikimo gali būti numatyta teisė advokatui pareikalauti, kad būtų padidintas ir sumokėtas nustatytas honoraras, jei teikiant teisinę pagalbą sutartyje atsirado nenumatytų aplinkybių, dėl kurių padidėjo advokato darbo laiko sąnaudos pavedimui vykdyti; jei atsirado papildomų pagrįstų išlaidų pavedimui vykdyti; jei nuo sutarties sudarymo praėjo daugiau kaip 12 mėnesių*“.¹⁰ 1998 m. Advokatūros įstatymo 44 straipsnio 2 dalyje buvo įtvirtinta imperatyvi taisyklė, draudžianti dėl advokato užmokesčio susitarti taip, kad šio užmokesčio dydis priklausytų nuo bylos baigties¹¹. 1999 metų Advokatūros įstatymo 44 straipsnio nuostatos buvo papildytos 2 dalimi, kur buvo numatyta išimtis, kad toks draudimas negalioja civilinėse bylose dėl atlyginimo žalos, padarytos fiziniam asmeniui kūno sužalojimo ar sveikatos netekimo atveju, tačiau užmokesčiai negali viršyti vieno trečdaliao patenkintos ieškinio sumos.¹² Tokio pakeitimo tikslai buvo nurodyti *trauvaux preparatoires* įstatymo aiškinamajame rašte:

Siūloma pataisa leistų žmonėms, kurie stokoja lėšų apmokėti advokatui už jo paslaugas, ryžtingiau išsietiškoti atlyginimą už žalą, padarytą fizinio

⁶ V. BAGDONAVIČIŪTĖ, „Ar sėkmės mokesčiai skatina advokatų verslumą?“ // [aplankyta 2011 08 23] <<http://poziuris.eversus.lt/naujienos/1498>>

⁷ I. MONTVYDIENĖ, „Pacta de quota litis, kaip alternatyva valstybės garantuojamai teisei pagalbai užtikrinti civilinėse bylose“, *Jurisprudencija* (2008 Nr. 7(109)), p. 85-91.

⁸ V. KLIŽENTIS, „Ar gali advokatas, vadovaudamasis LR advokatūros įstatymu, sudaryti su klientu pactum de quota litis susitarimą?“, *Magistro tezės, VDU* (2007).

⁹ LR Advokatūros įstatymas, *Žin.* (1992, Nr. 30-911).

¹⁰ Lietuvos Advokatūros Statutas, *Žin.* (1999, Nr. 95-2753).

¹¹ LR Advokatūros įstatymas, *Žin.* (1998, Nr. 64-1840).

¹² LR Advokatūros įstatymo 44 straipsnio papildymo įstatymas, *Žin.* (1999, Nr. 104-2975).

asmens asmenybei ar turtui, garbės ir orumo bylose bei civiliniuose ieškiniuose dėl žalos atlyginimo baudžiamosiose bylose. ... Tai padėtų efektyviau įgyvendinti asmens konstitucinę teisę kreiptis į teismą, kad būtų atlyginta jam padaryta žala. Šis problemos sprendimo būdas veiks, kad nepasiturintys asmenys, kuriems padaryta žala, turėtų realią galimybę apginti savo teises, gauti atlyginimą už padarytą jiems žalą. Šiuo metu visiškai nekaltam žmogui gali būti padaroma didžiulė fizinė žala, jis gali būti suluošintas, paliktas invalidu dėl kieno nors kaltės. Tai gali atsitikti dėl kito asmens nerūpestingumo, dėl medikų aplaidumo, dėl daugybės kitų priežasčių. Tačiau jis nesikreipia į teismą, nes neįstengia apmokėti advokatui. Paprastam žmogui tai bet kuriuo atveju gali būti nelengva, o tuo labiau, kai jis sunkiai sužeistas. Jo privalumas tas, kad tai daroma nedidinant valstybės tarnautojų skaičiaus, nereikia steigti ir išlaikyti naujų biurų. Tokiu įstatymo pakeitimu pasiektume norimą tikslą ir valstybei tai nieko nekainuotų.¹³

Nors pradiniuose advokatūros įstatymo projektuose buvo siūloma išimčių dėl sėkmės mokesčio taikyti ir garbės ir orumo bylose bei bylose dėl moralinės žalos atlyginimo, tokie pasiūlymai nebuvo Seimo priimti. Iš įstatymo projekto išnyko bylos dėl moralinės žalos atlyginimo:

...atsižvelgęs į tai, kad teikiamas įstatymo projektas iš esmės yra socialinio pobūdžio - juo siekiama sudaryti galimybes neturintiems pakankamai lėšų asmenims teikti ieškinius sudėtingose bylose dėl žalos atlyginimo tariantis su advokatu, kad jam už paslaugas bus apmokėta tik bylos sėkmės atveju, išmokant tam tikrą dalį nuo patenkinto ieškinio sumos, siūloma iš tokių bylų sąrašo išbraukti bylas dėl moralinės žalos atlyginimo. ...[T]okio pobūdžio bylose daugeliu atveju ieškovais yra pakankamai turtingi žmonės ir gali sumokėti advokatams įprasta tvarka.¹⁴

Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitete svarstant šią pataisą buvo pateiktos A. Kabišaičio pastabos, atspindinčios projekto pataisus dėl sėkmės mokesčio priėmimo motyvus:

Projektas yra novatoriškas Lietuvos teisės požiūriu. Panašūs advokatų darbo apmokėjimo modeliai jau egzistuoja ne vienoje valstybėje. Užsienyje toks institutas dažniausiai taikomas gydytojų nerūpestingumo, žalos kilusios dėl netinkamų gydytojo veiksmų atlyginimo bylose, taip pat bylose kylančiose iš socialinio aprūpinimo santykių. ... Be to projekte nėra detalizuojama

¹³ LR Advokatūros įstatymo 44 straipsnio 2 dalies pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas // [aplankyta 2010 08 29]

<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=86053&p_query=&p_tr2=>

¹⁴ Pasiūlymai įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo 44 straipsnio papildymo įstatymo“ projektui P-1989(3) // [aplankyta 2010 08 29]

<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=90020&p_query=&p_tr2=>

*užmokesčio advokatui sumokėjimo tvarka, todėl gali būti neaišku kada ir kokia forma jis turi būti mokamas, pvz., jei su advokatu buvo sutarta, kad jo užmokestis, laimėjus bylą, bus 1/3 priteistos sumos, o žalos atlyginimas priteisiamas periodinėmis išmokomis, bus neaišku ar advokatui reikia sumokėti iš karto po bylos baigties, ar 1/3 nuo kiekvienos gautos išmokos. Palikti šiuos klausimus spręsti tik advokato ir kliento susitarime nederėtų, nes atsirastų advokato suinteresuotumas. Nenustačius šio instituto taikymo praktikoje tvarkos, asmenys, kurių interesus projektu norima apsaugoti gali likti ankstesnėje padėtyje.*¹⁵

Sėkmės mokesčio reglamentavime buvo žengtas dar vienas liberalesnis žingsnis 2004 m. Advokatūros įstatymo 50 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta nuostata, numatanti, kad civilinėse bylose, taip pat kai pareiškiamas ieškinys baudžiamojoje byloje, leidžiama dėl advokato užmokesčio susitarti taip, kad šio užmokesčio dydis priklausytų nuo bylos baigties, jeigu tai neprieštarauja advokatų veiklos principams¹⁶. Todėl priėmus galiojančią Advokatūros įstatymo redakciją buvo įtvirtinta galimybė advokatui ir klientui susitarti dėl advokato atlyginimo, priklausančio nuo bylos baigties.

Advokato honoraro, priklausančio nuo bylos sėkmės, reglamentavimas Lietuvoje kito. Visų pirma buvo įtvirtinti draudimai susitarti dėl advokato atlyginimo, priklausančio nuo bylos baigties. Vėliau buvo įtvirtintos nuostatos, leidžiančios sėkmės susitarimus tik žalos, padarytos asmens sveikatai, atlyginimo bylose ir galiausiai įtvirtinta liberali nuostata, numatanti galimybę tiek civilinėje, tiek baudžiamosiose bylose susitarti dėl užmokesčio, kuris priklausytų nuo bylos baigties.

ADVOKATO HONORARO, PRIKLAUSANČIO NUO BYLOS BAIGTIES, TRŪKUMAI IR PRIVALUMAI

Vienas iš pagrindinių argumentų už advokato sėkmės mokesčių yra galimybė nepasiturintiems asmenims sudaryti sąlygas kreiptis į norimą advokatą bei sumokėti jam atlyginimą tik sėkmės atveju. Bylos pralaimėjimo atveju atlyginimas advokatui iš viso nebūtų mokamas. Konstitucijos 30 straipsnis numato, kad asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą¹⁷. Konstitucija garantuoja asmeniui teisę kreiptis į teismą. Tai viena iš pagrindinių asmens teisių, kurią turi garantuoti valstybė. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 str. numato, kad nustatant kiekvieno asmens pilietines teises ir pareigas, jis turi teisę, kad jo byla būtų nagrinėjama pagal įstatymą sudaryto nepriklausomo ir nešališko teismo.¹⁸ Be abejo, norint kreiptis į teismą reikalinga kvalifikuota teisinė pagalba, kuri nepasiturintiems

¹⁵ Pagrindinio komiteto išvada dėl Advokatūros įstatymo 44 straipsnio 2 dalies pakeitimo projekto ((P-1989(2)) // [aplankyta 2010 08 29]

<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=89843&p_query=&p_tr2=>

¹⁶ LR Advokatūros įstatymas, *Žin.* (2004, Nr. 50-1632).

¹⁷ LR Konstitucija, *Žin.* (1992, Nr. 33-1014).

¹⁸ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, *Žin.* (1995, Nr. 40-987).

asmenims gali būti neprieinama. 2006 m. gruodžio 12 d. Vokietijos Konstitucinis Teismas savo sprendime pasisakė, kad absoliutus proporcinio atlyginimo už advokato teikiamas teisinės paslaugas draudimas nėra pateisinamas, šis apmokėjimo būdas tam tikrais atvejais yra būtinas (dėl kliento lėšų trūkumo ar dėl nenoro tik vienam klientui prisiimti teisinių išlaidų riziką), ir įpareigojo įstatymų leidėją priimti atitinkamus teisės aktus iki 2008 m. birželio 30 d.¹⁹. Valstybė turi užtikrinti realų teisinės gynybos prieinamumą. Tačiau, kadangi valstybė turi garantuoti ir nepasiturintiems asmenims teisę į teisminę gynybą, tai Lietuvoje yra garantuojama per valstybinės teisinės pagalbos teikimą. Asmenys gali gauti ne tik priminę konsultaciją, bet ir neatlygintą atstovavimą teismuose.

Dar vienas sėkmės mokesčio privalumas yra tai, kad jis yra sutarties laisvės principo įgyvendinimas. Sutarties šalys, iš vienos pusės, advokatas, o, iš kitos pusės, klientas, kuriuo gali būti ir stambi korporacija, turi teisę laisvai susitarti dėl sutarties sąlygų. Tai ypač aktualu, kai yra didelė laimėjimo rizika, kai klausimas yra neaiškus ir vienas klientas nenori prisiimti tos rizikos, todėl ir advokatas dalyvauja ir kartu rizikuoja savo atlyginimu.

Iš kitos pusės, sėkmės mokesčio pagrindinis trūkumas yra jo dydis, kuris gali būti neprotingai didelis. Advokato užmokesčio už paslaugas turi būti protingas (angl. *reasonable*), kitaip tariant - atitikti protingumo standartą. Lietuvoje toks reguliavimas išplaukia iš įpareigojimo, kad „[n]ustatant advokato užmokesčio už teisinės paslaugas dydį, turi būti atsižvelgta į bylos sudėtingumą, advokato kvalifikaciją ir patirtį, kliento finansinę padėtį ir kitas reikšmingas aplinkybes.“ Bylinėjimosi išlaidų pagrįstumo klausimas yra įtvirtintas ir Lietuvos teismų praktikoje. Bylinėjimosi išlaidų pagrįstumas reiškia, kad išlaidų dydis atitinka protingumo reikalavimą²⁰. Teismai priteisdami bylinėjimosi išlaidas atsižvelgia į nagrinėjamos bylos apimtį, sudėtingumą, advokato darbo bei laiko sąnaudas. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad: „Pagal Advokatūros įstatymo 50 straipsnį advokato honoraro dydis nustatomas teisinių paslaugų sutartyje. Jeigu teismui pateikiami įrodymai, kad advokatui yra sumokėtas sutartyje numatytas honoraras, CPK 98 straipsnio 2 dalis taikoma tik tada, kai priešinga šalis pateikia įrodymų, jog šis honoraras yra neprotingai didelis“²¹.

Pažymėtina, kad advokato užmokesčio, priteistino iš pralaimėjusios kitos pusės, dydžio klausimas reglamentuotas ir 2004 metų Teisingumo ministro kartu su Lietuvos advokatų tarybos pirmininku patvirtintose rekomendacijose dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą teisinę pagalbą (paslaugas) maksimalaus dydžio²². Šių rekomendacijų pobūdis yra labiau orientacinis bei rekomendacinis, nes pagal rekomendacijų 11 punktą teismas turi teisę, atsižvelgdamas į

¹⁹ Vokietijos Konstitucinio Teismo sprendimas (2006, Nr. 1 BvR 2576/04).

²⁰ *Nordea Bank Finland plc Lietuvos skyrius p. V.P.*, Lietuvos apeliacinis teismas (2010, Nr. 2A-685).

²¹ *V. P. V. G.*, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (2004, Nr. 3K-3-621).

²² Dėl Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą teisinę pagalbą (paslaugas) maksimalaus dydžio (LR teisingumo ministro įsakymas), *Žin.* (2004, Nr. 54-1845).

kiekvienos konkrečios bylos situaciją, nukrypti nuo rekomenduojamų užmokesčio dydžių²³. Nors ginčų tarp klientų ir advokatų dėl advokato honoraro dydžio nėra daug, paminėtini keli atvejai. Advokato sėkmės mokesčio dydžio klausimas buvo iškilęs plataus visuomenės atgarsio susilaukusiose bylose dėl Marijampolėje nudegintų naujagimių žalos atlyginimo bei Dalios Budrevičienės bylose. Marijampolės ligoninėje apdegintus naujagimius bei jų tėvus teisme atstovavo advokatai. Teismas priteisė pusę milijono žalos atlyginimo iš Marijampolės ligoninės. Ieškovai su advokatais buvo susitarę, kad advokato honoraras sudarys 50 proc. priteistos sumos. Advokatų garbės teismas konstatavo, kad teisinių paslaugų sutartyse advokatams numatytas užmokestis, sudarantis 50 proc. nuo visos teismo priteistos sumos, nustatytas neatsižvelgiant į civilinės bylos reikšmingas aplinkybes²⁴. Taigi Advokatų garbės teismas konstatavo, kad sutartas 50 proc. sėkmės mokestis yra per didelis. Kitoje byloje, kur ieškovė D. Budrevičienė bylinėjosi su Krekenavos Agrofirma, ieškovė taip pat buvo susitarusi dėl sėkmės mokesčio advokatai. Anot D. Budrevičienės, „už teisinę pagalbą A.M. iš jos nulupo net 30 proc. priteistos sumos. Teismas iš bendrovės moralinei žalai atlyginti D.B. priteisė 85 tūkst. Lt, iš jų advokatas esą sau į kišenę susižėrė 27 tūkst. Lt“²⁵. Šios bylos iliustruoja, kiek daug emocijų ir ginčų gali sukelti advokato honoraro dydis, priklausantis nuo bylos baigties. Esant galimybei susitarti dėl sėkmės mokesčio, advokatas tampa tiesiogiai suinteresuotas byla ir tampa lyg bylos šalimi. Tam tikrais atvejais gali atsitikti taip, kad advokato interesai gali išsiskirti su kliento interesais. Pavyzdžiui, priešinga pusė siūlo sudaryti taikos sutartį, sumokėdama gerokai mažesnę sumą už galimybę prisiteisti daugiau po kelių metų. Advokatas, turėdamas asmeninį suinteresuotumą, gali siūlyti klientui rašyti taikos sutartį, nors atsižvelgiant į kliento interesus klientui būtų palankiau laukti teismo sprendimo. Dėl to, kad advokatas gali naudoti netinkamas priemones, būdamas tiesiogiai suinteresuotas byla, kai kurie teisininkai rekomenduoja sėkmės mokesčio susitarimus riboti. Dėl advokato sėkmės mokesčio trūkumų Europos Sąjungos advokatų etikos kodekso 3.3.1. str. nustato besąlyginį draudimą sudaryti *pactum de quota litis* susitarimą²⁶. Tačiau šio kodekso nuostatos taikomos tik advokatų tarpautinei veiklai. Tačiau pastaruoju metu šis požiūris keičiasi:

Vis dėlto IBA advokatūrų lyderių konferencijoje buvo išsakyta daugiau argumentų „už“ sėkmės mokesčių. Argumentuota, kad jis paskirsto riziką tarp kliento ir advokato, todėl jį imti iš kliento nėra neteisinga. Tačiau būtina sąlyga – apie tokį mokesčių informuoti klientą, o svarbiausia – toks užmokestis turi būti teisingas ir pagrįstas.²⁷

²³ *Nordea Bank Finland plc Lietuvos skyrius p. V.P.*, Lietuvos apeliacinis teismas (2010, Nr. 2A-685/2010).

²⁴ Lietuvos advokatūros Advokatų garbės teismo 2006 vasario 24 d. sprendimas drausmės byloje Nr. 10.; I. MONTVYDIENĖ, „Pacta de quota litis, kaip alternatyva valstybės garantuojamai teisei pagalbai užtikrinti civilinėse bylose“, *Jurisprudencija* (2008, Nr. 7(109)), p. 88.

²⁵ I. KONTRIMAVIČIŪTĖ, „D. Budrevičienė bando susigrąžinti pinigus iš advokato“ // <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/article.php?id=28840593>>

²⁶ Code of Conduct for Lawyers in the European Union // [aplankyta 2011 09 30] <www.ccbe.org>

²⁷ Žr. išnašą Nr. 6: V. BAGDONAVIČIŪTĖ.

Advokato sėkmės mokestis ypač plačiai taikomas JAV žalos atlyginimo bylose. Kaip pažymi W. Emons, paprastai 87 proc. ieškovų žalos atlyginimo bylose renkasi sėkmės mokesčio atlyginimą, nes nežinoma bylos baigties rizika. O atsakovai žalos atlyginimo bylose, 88 proc. draudimo kompanijų renkasi fiksuotą, valandinį arba premijinį atlyginimą²⁸. Advokatas gauna didesnę nei įprasta atlyginimą, nes prisiima bylos laimėjimo/pralaimėjimo riziką. Dažnai klientai siūlo advokatams sėkmės užmokestį, kai byla yra neaiški ir didelė pralaimėjimo rizika. Dėl numatytos galimybės JAV bylinėtis su sėkmės mokesčiu, ieškovai galėjo teikti daug grupės ieškinių. Tačiau, iš kitos pusės, tai užvertė JAV teismus bylomis ir bylos dėl žalos atlyginimo yra išplitusios JAV.

Apibendrinant pažymėtina, kad, iš vienos pusės, galimybė susitarti su advokatu ir mokėti jam atlyginimą tik sėkmės atveju padeda įgyvendinti asmeniui teisę kreiptis į teismą, tačiau, iš kitos pusės, advokatas sutardamas su klientu gali susitarti dėl neprotingai didelio atlyginimo. Todėl, net ir esant galimybei susitarti dėl sėkmės mokesčio, advokato atlyginimas turi nepažeisti bendrųjų protingumo standartų.

CPK ĮTVIRTINTOS KLIŪTYS PRISITEISTI IŠ KITOS PUSĖS ADVOKATUI SUMOKĖTĄ SĖKMĖS ATLYGINIMĄ

Civilinio proceso kodekso 98 str. 1 d. numato, kad šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, teismas priteisia iš antrosios šalies išlaidas už advokato ar advokato padėjėjo, dalyvavusių nagrinėjant bylą, pagalbą, taip pat už pagalbą rengiant procesinius dokumentus ir teikiant konsultacijas. Dėl šių išlaidų priteisimo šalis teismui raštu pateikia prašymą su išlaidų apskaičiavimu ir pagrindimu. Šios išlaidos negali būti priteisiamos, jeigu prašymas dėl jų priteisimo ir išlaidų dydį patvirtinantys įrodymai nepateikti iki bylos išnagrinėjimo iš esmės pabaigos.²⁹ Esant dabartiniam reglamentavimui, advokatas turėtų aiškiai informuoti klientą, kad advokato išlaidos nebus atlygintos iš pralaimėjusios pusės, jei prašymas ir išlaidas pagrindžiantys dokumentai nebus laiku pateikti teismui. O sėkmės mokestis visais atvejais yra sumokamas tik po bylos išnagrinėjimo iš esmės. Todėl nėra galimybės iš viso prisiteisti advokatui sumokėto sėkmės mokesčio. O tai akivaizdus trūkumas proceso šaliai. Vis tik proceso šalis patiria išlaidų, susitarimas su advokatu yra leidžiamas, o prisiteisti jas iš pralaimėjusios šalies nėra galimybių. Nors sėkmės mokestis yra leidžiamas, tačiau jo dydis yra nereglamentuotas net rekomendacinėmis normomis. Rekomendacija dėl maksimalių advokato užmokesčio dydžių reglamentuoja tik teisinių paslaugų už faktiškai sugaištą laiką teikimo tarifus. Todėl vienintelis kriterijus, taikomas sėkmės mokesčio dydžiui, yra protingumo, sąžiningumo ir advokatų veiklos principai, o to gali būti per maža. Nėra patvirtinta jokių rekomenduojamų procentinių dydžių ir maksimalių sumų. Jei klientas, pasirašęs sėkmės mokesčio sutartį, nori nutraukti advokato teisinių paslaugų teikimą, šis klausimas yra taip pat nereglamentuotas. Iš vienos pusės, klientas dėl įvairių

²⁸ W. EMONS, „Conditional versus Contingency Fee“, *Oxford Economic Papers* (2007, Nr. 59), p. 99.

²⁹ LR Civilinio proceso kodeksas, *Žin.* (2002, Nr. 36-1340).

priežasčių turi teisę nutraukti bet kokių paslaugų teikimą, tačiau advokato honoraro klausimas lieka atviras. Todėl šalys, pasirašydamos teisinių paslaugų sutartį, turi aiškiai aptarti advokato atlyginimo klausimą nutraukus teisinių paslaugų sutartį. Pavyzdžiui, kaip pažymi I. Montvydienė, Amerikos advokatų asociacijos 2002 m. patvirtintose pavyzdinėse advokatų elgesio taisyklėse išsamiai reglamentuojami reikalavimai, kuriuos turi atitikti šie sėkmės susitarimai: klientui iš anksto pasirašytinai turi būti išaiškinta tokio susitarimo esmė; tiksliai aptarta honoraro skaičiavimo metodika, honoraro išmokėjimo tvarka sudarius taikos sutartį, išnagrinėjus bylą iš esmės ar po apeliacinės instancijos teismo sprendimo; turi būti aptartos numatomos kliento bylinėjimosi išlaidos, kurios sumokamos neatsižvelgiant į bylos baigtį, jų išskaitymo iš advokatui sumokėto atlyginimo tvarka bei momentas laimėjus bylą³⁰.

Apibendrinant pažymėtina, kad nors advokato sėkmės mokestis yra leidžiamas pagal Advokatūros įstatymą, tačiau pasigendama detalesnių jo reglamentavimo, dydžio, mokėjimo taisyklių. Galimybė prisiteisti advokato sėkmės mokesť iš pralaimėjusios šalies galėtų būti sprendžiama papildant Rekomendaciją. Klientas ir advokatas turi turėti teisę susitarti dėl advokato honoraro dydžio laisvai. Tačiau nebūtinai visas advokato honoraras turi būti priteisiamas iš priešingos šalies. Priteisiama galėtų būti pagal rekomenduojamus maksimalius dydžius, papildomai numatytus Rekomendacijoje. Poįstatyminiais teisės aktais galėtų būti reglamentuojama ir detalesnė sėkmės mokesčio dydžio, mokėjimo nutraukus teisinių paslaugų sutartį tvarka. Taip civilinio proceso kodekso normos galėtų būti aiškiai papildytos nuostatomis, leidžiančiomis prisiteisti advokato honorarą, nors jis dar nesumokėtas ir bus sumokėtas tik sėkmingos bylos atveju.

IŠVADOS

Advokato honoraro, priklausančio nuo bylos baigties, reglamentavimas Lietuvoje kito. Visų pirma buvo įtvirtinti draudimai susitarti dėl advokato atlyginimo, priklausančio nuo bylos baigties. Vėliau buvo įtvirtintos nuostatos, leidžiančios sėkmės susitarimus tik žalos, padarytos asmens sveikatai, atlyginimo bylose, ir galiausiai įtvirtinta liberali nuostata, numatanti galimybę tiek civilinėje, tiek baudžiamosiose bylose susitarti dėl užmokesčio, kuris priklausytų nuo bylos baigties.

Iš vienos pusės, galimybė susitarti su advokatu ir mokėti jam atlyginimą tik sėkmės atveju padeda įgyvendinti asmeniui teisę kreiptis į teismą, tačiau, iš kitos pusės, advokatas sutardamas su klientu gali susitarti dėl neprotingai didelio atlyginimo. Todėl, net ir esant galimybei susitarti dėl sėkmės mokesčio, advokato atlyginimas turi nepažeisti bendrųjų protingumo standartų.

³⁰ I. MONTVYDIENĖ, „Advokato atlyginimo, priklausančio nuo bylos rezultato (pacta de quata litis ir pacta in forma pauperis), reglamentavimo ir priteisimo teoriniai ir praktiniai aspektai“, *Lietuvos advokatūra* (2007, Nr. 3(24)), p. 2.

Nors advokato sėkmės mokesčio susitarimai turi trūkumų, tačiau tinkamai reglamentuoti jie vis tik galėtų būti taikomi.

Nors advokato sėkmės mokestis yra leidžiamas pagal Advokatūros įstatymą, tačiau pasigendama detalesnių jo reglamentavimo, dydžio, mokėjimo taisyklių. Galimybė prisiteisti advokato sėkmės mokestį iš pralaimėjusios šalies galėtų būti sprendžiama papildant Rekomendaciją. Klientas ir advokatas turi turėti teisę susitarti dėl advokato honoraro dydžio laisvai. Tačiau nebūtinai visas advokato honoraras turi būti priteisiamas iš priešingos šalies. Priteisiama galėtų būti pagal rekomenduojamus maksimalius dydžius, papildomai numatytus Rekomendacijoje. Poįstatymiais teisės aktais galėtų būti reglamentuojama ir detalesnė sėkmės mokesčio dydžio, mokėjimo nutraukus teisinių paslaugų sutartį tvarka. Taip civilinio proceso kodekso normos galėtų būti aiškiai papildytos nuostatomis, leidžiančiomis prisiteisti advokato honorarą, nors jis dar nesumokėtas ir bus sumokėtas tik sėkmingos bylos atveju.

LITERATŪROS SARAŠAS

KNYGOS

KLIŽENTIS, V., „Ar gali advokatas, vadovaudamasis LR advokatūros įstatymu, sudaryti su klientu pactum de quota litis susitarimą?“, Magistro tezės, VDU (2007).

PERIODINIAI LEIDINIAI

EMONS, W., „Conditional versus Contingency Fee“, *Oxford Economic Papers* (2007, Nr. 59).

MONTVYDIENĖ, I., „Advokato atlyginimo, priklausančio nuo bylos rezultato (pacta de quota litis ir pacta in forma pauperis), reglamentavimo ir priteisimo teoriniai ir praktiniai aspektai“, *Lietuvos advokatūra* (2007, Nr. 3(24)).

MONTVYDIENĖ, I., „Pacta de quota litis, kaip alternatyva valstybės garantuojamai teisei pagalbai užtikrinti civilinėse bylose“, *Jurisprudencija* (2008 Nr. 7(109)).

TEISINIAI DOKUMENTAI

A. M. p. *Lietuvos Advokatų Taryba*, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (1999, Nr. 3K-584).

Dėl Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą teisinę pagalbą (paslaugas) maksimalaus dydžio (LR teisingumo ministro įsakymas), *Žin.* (2004, Nr. 54-1845).

Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, *Žin.* (1995, Nr. 40-987).

Lietuvos advokatūros Advokatų garbės teismo 2006 vasario 24 d. sprendimas drausmės byloje Nr. 10.

Lietuvos Advokatūros Statutas, *Žin.* (1999, Nr. 95-2753).

LR Advokatūros įstatymas, *Žin.* (1992, Nr. 30-911).

LR Advokatūros įstatymas, *Žin.* (1998, Nr. 64-1840).

LR Advokatūros įstatymas, *Žin.* (2004, Nr. 50-1632).

LR Advokatūros įstatymo 44 straipsnio papildymo įstatymas, *Žin.* (1999, Nr. 104-2975).

LR Civilinio proceso kodeksas, *Žin.* (2002, Nr. 36-1340).

LR Konstitucija, *Žin.* (1992, Nr. 33-1014).

Nordea Bank Finland plc Lietuvos skyrius p. V.P., Lietuvos apeliacinis teismas (2010, Nr. 2A-685).

V. V p. V. G., Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (2004, Nr. 3K-3-621).

Vokietijos Konstitucinio teismo sprendimas (2006, Nr. 1 BvR 2576/04).

INTERNETINIAI ŠALTINIAI

BAGDONAVIČIŪTĖ, V., „Ar sėkmės mokestis skatina advokatų verslumą?“ // [aplankyta 2011 08 23] <<http://poziuris.eversus.lt/naujienos/1498>>

Code of Conduct for Lawyers in the European Union // [aplankyta 2011 09 30] <www.ccbe.org>

KONTRIMAVIČIŪTĖ, I., „D. Budrevičienė bando susigrąžinti pinigus iš advokato“ // <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/article.php?id=28840593>>

LR Advokatūros įstatymo 44 straipsnio 2 dalies pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas // [aplankyta 2010 08 29] <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=86053&p_query=&p_tr2=>

Pagrindinio komiteto išvada dėl Advokatūros įstatymo 44 straipsnio 2 dalies pakeitimo projekto ((P-1989(2))) // [aplankyta 2010 08 29] <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=89843&p_query=&p_tr2=>

Pasiūlymai įstatymo "Dėl Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo 44 straipsnio papildymo įstatymo" projektui P-1989(3) // [aplankyta 2010 08 29]
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=90020&p_query=&p_tr2=
>

SUMMARY

REGULATION AND PROBLEMS OF THE ATTORNEY CONTINGENCY FEE IN LITHUANIA

The profession of the lawyer is subject to additional and more demanding standards of professional conduct. Lawyer-client fiduciary relationship determines that attorney's fee is a matter of professional ethics. Most discussions occur regarding the contingency of the attorney. In some jurisdictions, the contingency fee is allowed and, in some jurisdictions, it is restricted. Especially in the United States, the majority of cases for compensation for health injury are based on the contingency fee basis. The Code of Conduct for Lawyers in the European Union prohibits agreements with lawyers on the contingency fee basis, so-called pactum de quota litis. The main advantage of the contingency fee agreement is that the right to justice is guaranteed, as indigent persons have a possibility to employ any attorney and do not need to pay for the attorney in advance. The person is obliged to pay to his/her attorney only when the case is successful. Therefore access to justice is not hindered due to lack of finances. The main drawback of the contingency fee is its size. A lawyer may agree with a client on the attorney fees which are disproportionately high in comparison with the attorney's time spent on the case. This is illustrated by landmark Lithuanian cases against the Marijampolė hospital where the Court of Attorney Ethics declared that the attorney fee equal to 50 % of the outcome of the case is too high. Even though the contingency fee has drawbacks, it should be allowed because, in any case, the attorney fee must be reasonable. But reasonableness is not always enough, therefore it would be recommended to have more detailed regulation of the contingency fee. The legislation should be also clearer and foresee a possibility to get the attorney contingency fee awarded from the losing party. As the present regulation requires presenting documents confirming the payment of the attorney fee prior to the decision of the court when the contingency fee is not known yet, it is not possible to get compensation for the attorney costs based on the contingency fee basis.

KEY WORDS

Legal ethics, attorney fee, success fee, pactum de quota litis.